

**Norsk jordbruk -
Hvem bestemmer og hvordan kan
jordbrukets klimaforpliktelse oppnås?**

Elisabeth Sæther, rådgiver i Norges Bondelag

03.11.2020

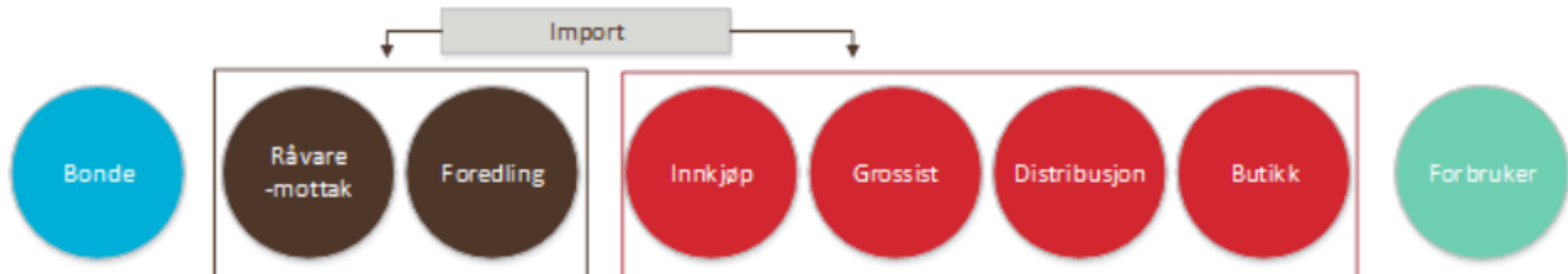
Stortingets mål for norsk landbruk

- Matsikkerhet og beredskap
- Landbruk over hele landet
- Økt verdiskaping
- Et bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser
- Innst. 251S (2016-2017)

Hvordan påvirker aktørene i verdikjeden for norsk mat hva som produseres?

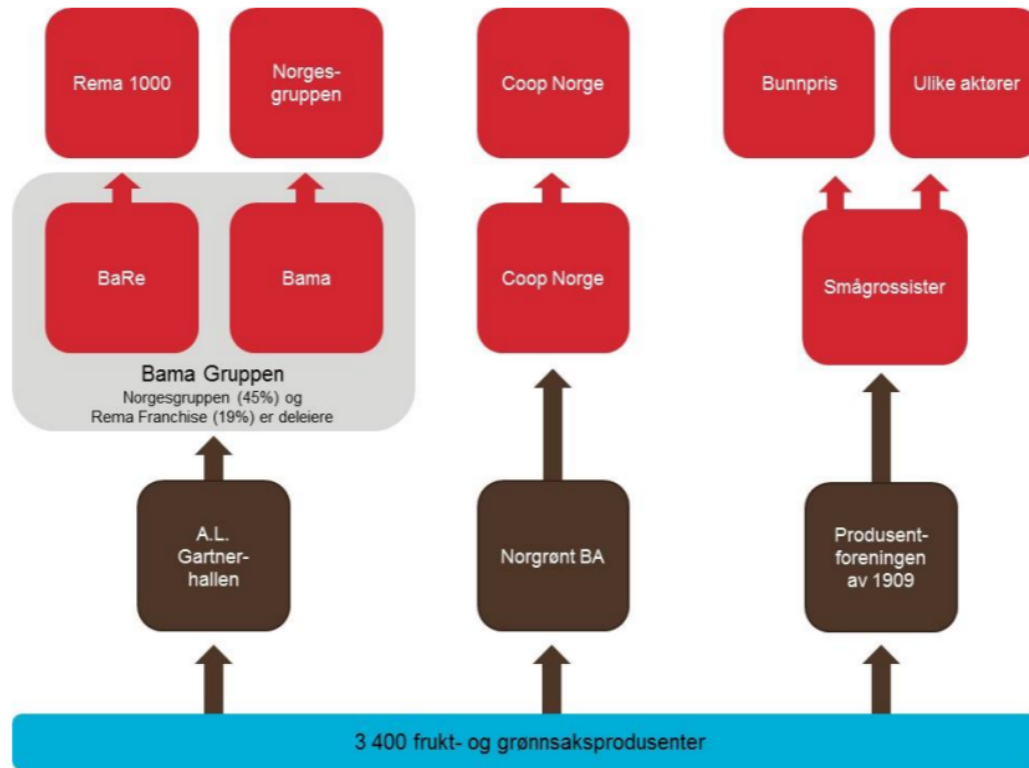
- Endring i forbruk påvirker hva norsk jordbruk produserer
- Men dagligvarekjedene dominerer i stadig flere ledd i verdikjeden
  - Kampen om plassen i butikk
- Landbrukspolitikken får mindre påvirkning på bekostning av kjedenes makt i matmarkedet

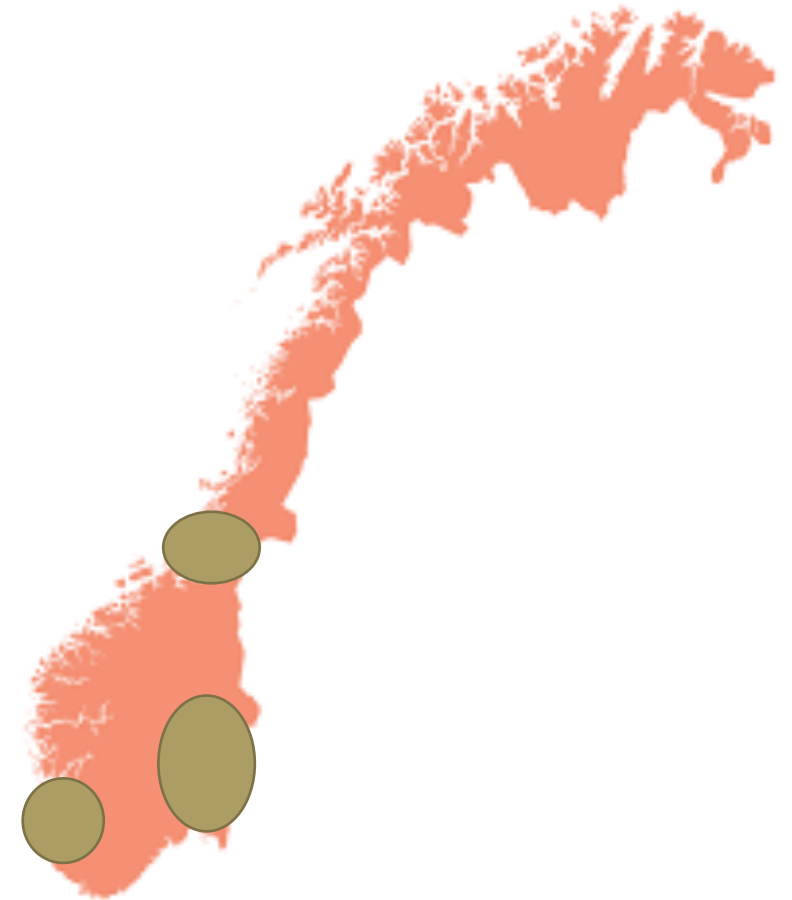
Figur 1: Verdikjeden for mat.

Kilde: NOU 2011:4 Mat, makt og avmakt – om styrkeforholdene i verdikjeden for mat

Grønt- og kyllingbønder er avhengige av kontrakter med grossister eid eller kontrollert av dagligvarekjedene

Figur 3: Dagligvarekjedenes eierinteresser og integrerte grossister i frukt- og grønnsaksmarkedet

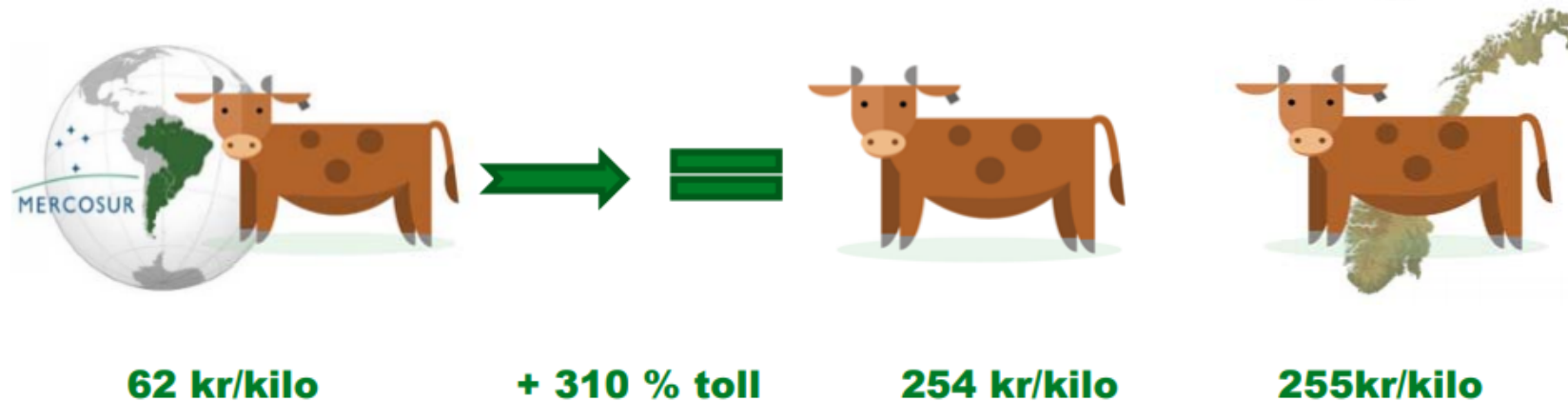
Lokalisering av kyllingproduksjon i Norge (grovmasket skisse)

Kilde: Landbruksdirektoratet (2019), *Markedsrapport 2018*

Solid tollvern er avgjørende for norsk matproduksjon

- Rammene satt gjennom tollsatser framforhandlet i WTO (Uruguay-runden 1986-1993), EØS-avtalen og flere bilaterale frihandelsavtaler
- Noen varer har svakere tollvern enn andre
  - Grønt og planteprotein
  - Stadig svakere effekt av tollvern på ost – selv med svak, norsk valuta

Figur 5.2 Illustrasjon på prispress fra MERCOSUR med dagens tollvern på biff

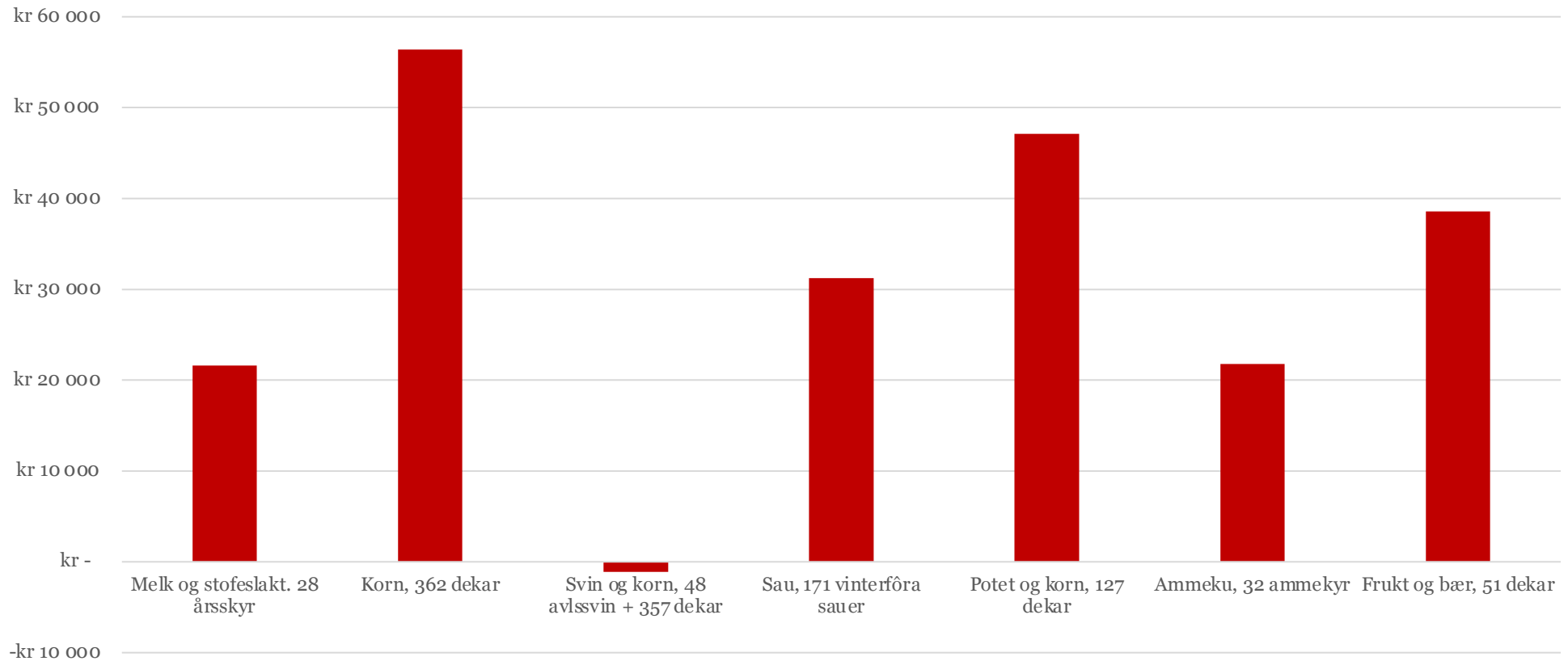
Jordbruksoppgjøret – inntektsutvikling for bonden innenfor Stortingets gitte rammevilkår

- Forhandler om målpris og fordeling av budsjettmidler
- Virkemidler for å innfri på landbrukspolitiske mål om:
  - «Arbeidsdeling» mellom grasområder og kornområder
  - Økt matproduksjon og verdiskaping – hvor er det rom for stimulere til økt produksjon?
  - Tilskudd for mer bærekraftig produksjon

Særlig rom for satsing innen jordbruksproduksjoner hvor nordmenn spiser mye importert vare

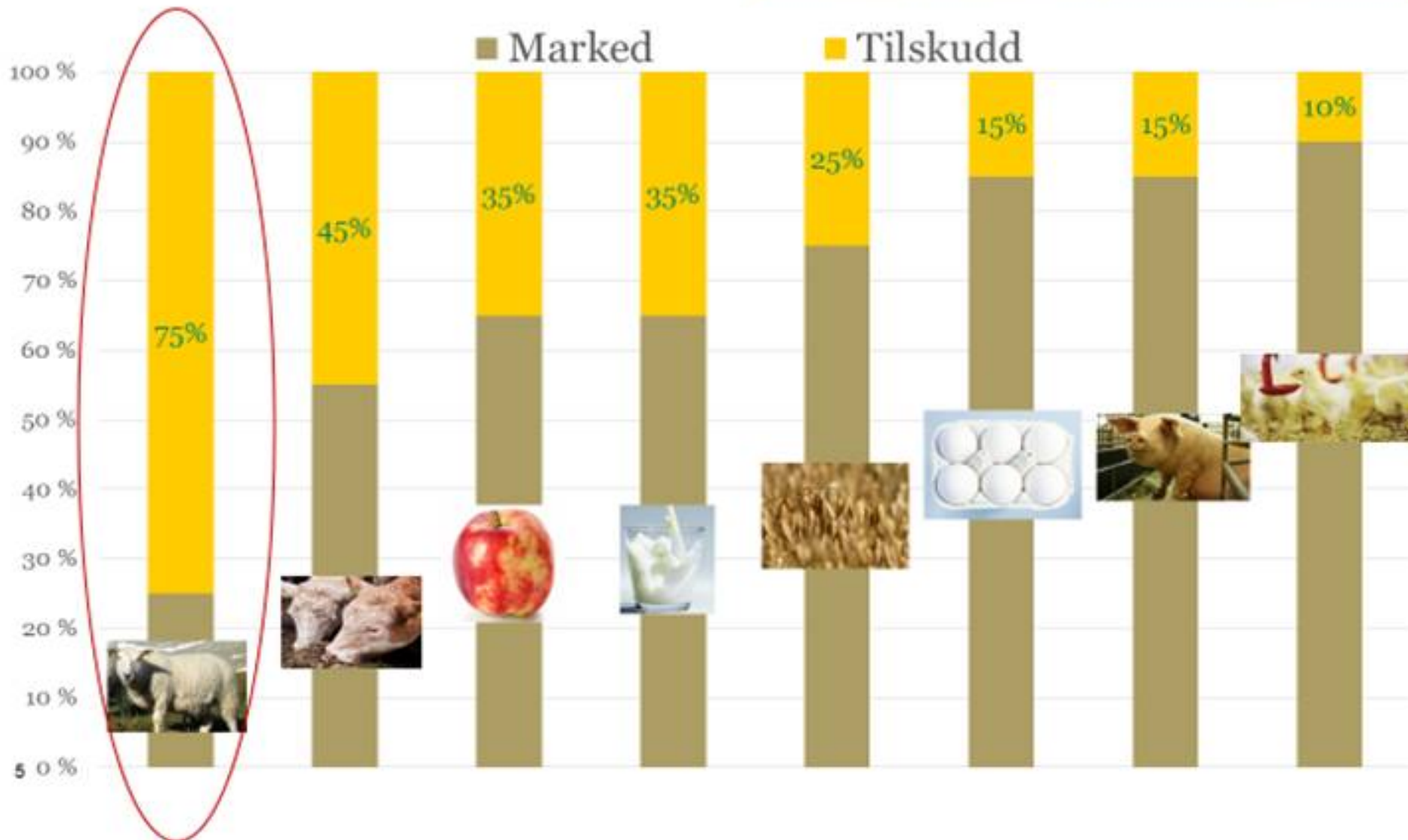
Utslag referansebruk, jordbruksoppgjøret 2019

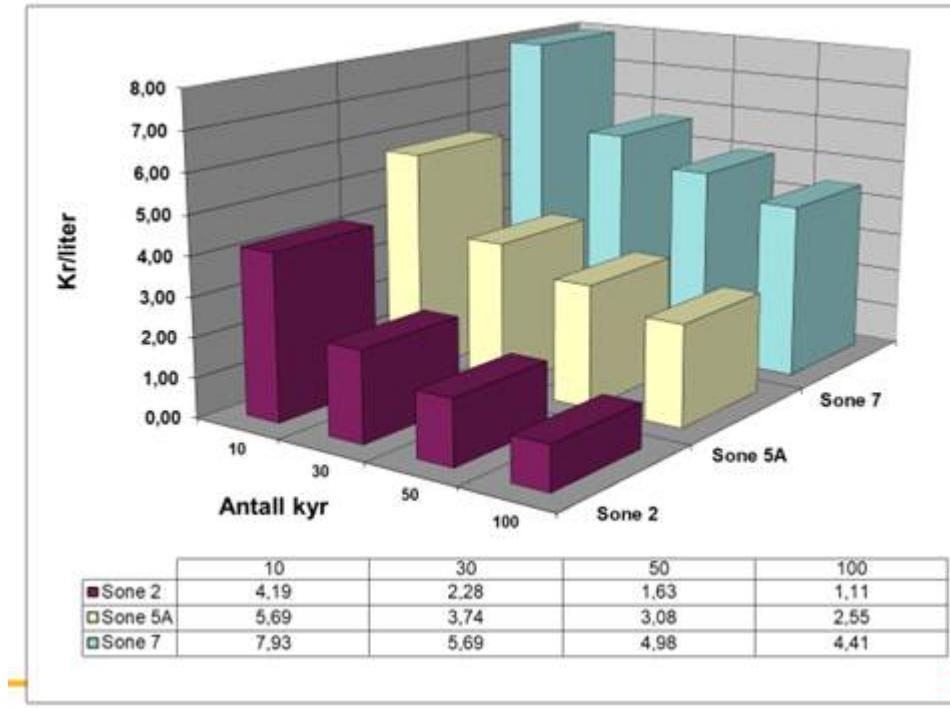
Svært ulikt hvor man henter inntekta fra Tilskudd vs. inntekt fra markedet

Inntektsandeler

NB! Inkludert prisnedskrivning korn ført på husdyrholdet

Store gårdsbruk henter mer av inntekta si i markedet enn små og mellomstore gårdsbruk

Eksempel: Et bruk med 100 melkekyr på Jæren (sone 2) får ca 1,11 kr/liter i tilskudd, mens et bruk med 10 melkekyr i Nord Troms/Finmark (sone 7) får 7,93 kr/liter i tilskudd.

Stortingets føringer for klimaarbeidet i jordbruket

- **Målene for landbrukspolitikken skal ligge til grunn:** «(..) arbeidet med å redusere klimagassutslipp fra norsk jordbruk må prioriteres samtidig som målet om økt matproduksjon med intensjon om økt selvforsyning ligger fast.»
- **Fossile og biologiske utslipp kan ikke sidestilles:** «Komiteen presiserte at klimagassutslipp fra biologiske prosesser ikke kan sidestilles med utslipp fra fossile kilder.»
- **Biologiske prosesser skal ikke avgiftsbelegges:** «Stortinget tidligere har slått fast at de biologiske prosessene ikke skal avgiftsbelegges. Disse medlemmer ber regjeringen legge dette til grunn for klimaforhandlingene med jordbruket.»
- **Det skal ikke gjennomføres tiltak som kan flytte matproduksjon ut av Norge:** Komiteens flertall understreket videre at "Det er ikke god miljøpolitikk å gjennomføre tiltak som bidrar til karbonlekkasje, og det vil si at produksjonen flyttes ut av Norge."

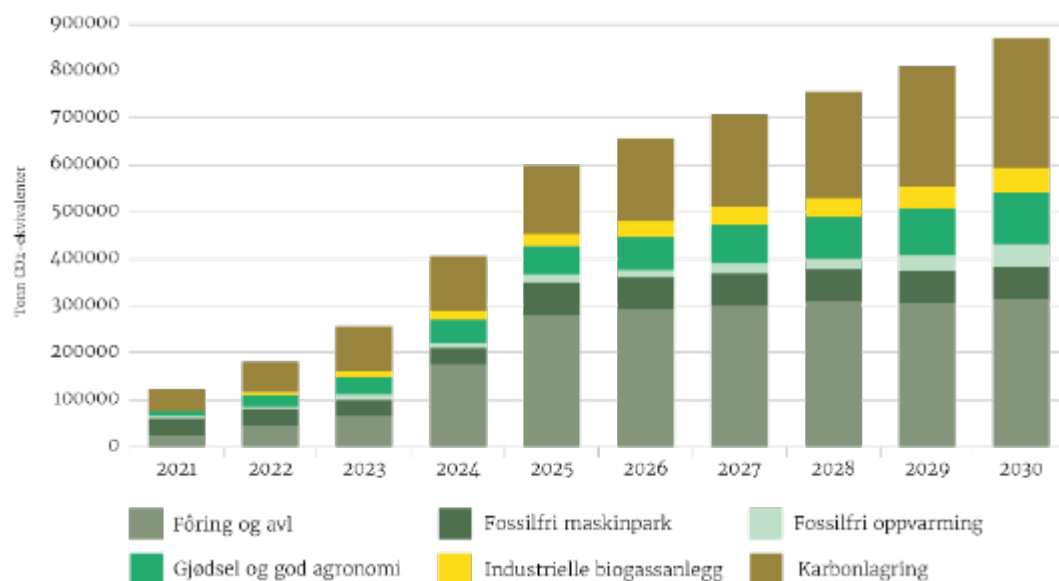
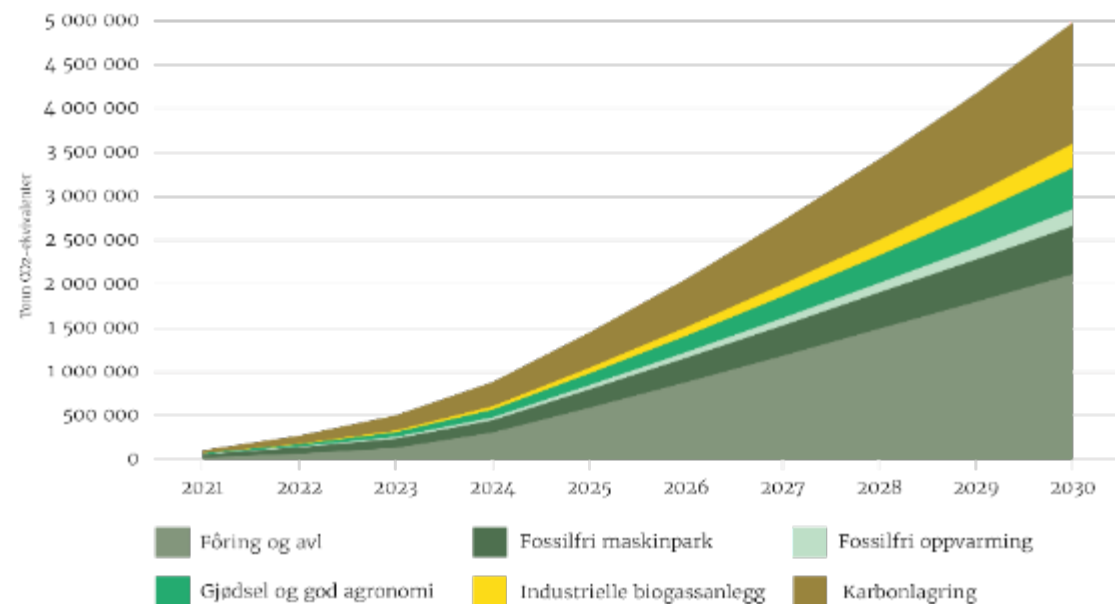
Hva innebærer jordbrukets klimaavtale?

- Partene forpliktet til 5 mill. tonn CO₂-ekv. utslippskutt og økt opptak i jord fra 2021 til 2030.
- Avtalen omfatter klimatiltak som kan tilskrives jordbruksaktivitet innenfor sektorene jordbruk, transport, oppvarming av bygg og arealbrukssektoren unntatt skog i det offisielle klimagassregnskapet.
- Mål om forbedring av utslippsregnskapet slik at flere tiltak i jordbruket vil bokføres
- Virkemidler skal vurderes underveis både i jordbruksforhandlingene og statsbudsjett

LANDBRUKETS KLIMAPLAN

2021–2030

Åtte satsingsområder

1. Utrulling av klimakalkulatoren
2. Bedre fôring, dyrehelse og avl
3. Fossilfri maskinpark
4. Fossilfri oppvarming
5. Bedre bruk av gjødsla og god agronomi
6. Bruk av husdyrgjødsla til industrielle biogassanlegg
7. Jorda som karbonlager
8. Ny klimateknologi revolusjonerer landbruket

Landbrukets klimakalkulator ble lansert 15. oktober!

Hei Klimasmart - Demobruk Melk!

Klimakalkulatoren er et verktøy som gir deg oversikt over klimautslippene fra din gård, mulighet til å sammenligne utslippene år for år, og tips til hvilke tiltak som kan redusere gårdens klimaavtrykk. Det er avgjørende at du har tilstrekkelig datagrunnlag for å få klimaberegninger. Derfor bør du starte med å kontrollere datakildene fra din gård.

Alle verktøy og hjelpemidler finner du i menyen.

esbu Fellesfjøs Ans
g nr: 969603833

2019

g et annet foretak

m klimakalkulatoren

itt datagrunnlag

ine klimautslipp

Fordeling av utslipp

Utslipp per produsert enhet

Plante, utslipp

Melk, utslipp

ammenligning

eLæringskurs

edlastinger

ontakt rådgiver

rukerstøtte

lbakemelding

Logg ut

limasmart Landbruk

ildet og drevet av

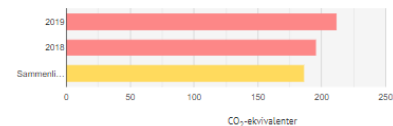

Utslipp, planteproduksjon

Kalkulatoren bruker en modell som beregner endringer i innholdet av organisk karbon i jorda. 1 kg tilsvarer 3,7 kg CO₂. På sammenligningssiden kan man endre på denne gruppa ved å velge ulike kriterier.

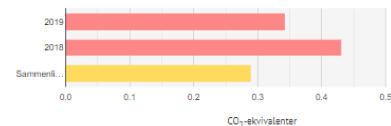
Innmarksarbeite Bygg **Fullt dyrket eng til slått og beite**

Total per dekar

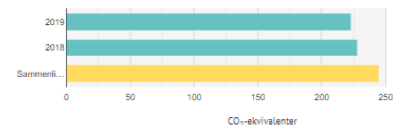
Sum av lystgass fra jord, karbonendring, direkte og indirekte energiforbruk uttrykt i CO₂-ekvivalenter per dekar.

Total per kg TS

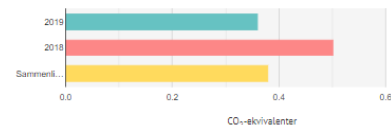
Sum av lystgass fra jord, karbonendring, direkte og indirekte energiforbruk uttrykt i CO₂-ekvivalenter (kg tørrstoff).

Lystgass per dekar

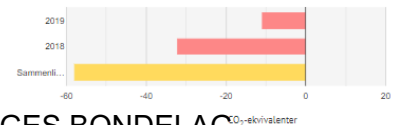
Lystgass som dannes av bakterier i jord. I utgangspunktet 1% av alt N tilført (N i kunstgjødsel, husdyrgjødsel, planterester og mineraler o.l.) I et tørt og kaldt klima vil det sannsynligvis være noe lavere utslipp enn et fuktig og vått klima. En liten klimaavhengig korreksjon er derfor inkludert.

Lystgass per kg TS

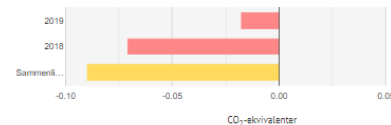
Lystgass som dannes av bakterier i jord. I utgangspunktet 1% av alt N tilført (N i kunstgjødsel, husdyrgjødsel, planterester og mineraler o.l.) I et tørt og kaldt klima vil det sannsynligvis være noe lavere utslipp enn et fuktig og vått klima. En liten klimaavhengig korreksjon er derfor inkludert.

Karbonendring per dekar

CO₂-ekvivalenter

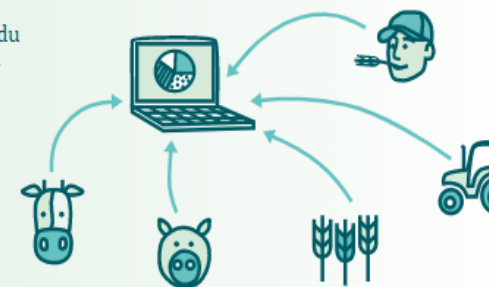
Karbonendring per kg TS

CO₂-ekvivalenter

Kontroller at du har nok data

Det er avgjørende at du har tilstrekkelig datagrunnlag for å få klimaberegninger. Dette kan du sjekke under Mine datakilder. Ta kontakt med en av våre rådgivere dersom noe ikke stemmer.

Følg med på klimautslippene

Under Mine klimautslipp kan du se utslipp for produksjonene dine år for år, se hvor i produksjonen du kan gjøre endringer og slik redusere klimautslippene.

Sammenlign din gård

Under Sammenligning kan du velge hvilke typ gårdsbruk du ønsker å sammenligne deg med.

Behov for større verktøykasse

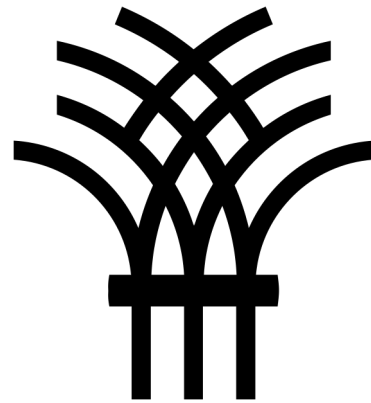
- Tydeligere klimaprofil i jordbruksavtalen
  - Regional og lokal oppfølging gjennom SHMIL og RMP
- Ny avtaleperiode i ENOVA
  - Vi foreslår ny satsing teknologi for å redusere biogene utslipp og økt karbonlagring i jord på 1 mrd. over 10 år
- Egen tiltakspakke for utvikling av ny, grønn landbruksteknologi.
  - En kraftfull satsing fra lab til åker kan gjøre Norge til foregangsland
- Klimafondsordning
  - Bonden setter av egne midler og oppnår skattefordel ved utvalgte klimainvesteringer

Kommunenes rolle i landbrukets klimaomstilling

- Landbrukskontoret i en nøkkelrolle
  - SHMIL-midlene bør få en enda viktigere klimarolle
  - Førstelinje på søknader om dreneringstilskudd og investeringstilskudd. Viktig koordinator – se prosjekter i sammenheng, fasilitere til samarbeid mellom bønder
  - Skape samlingsplasser – for eksempel arena for kunnskapsbygging mellom bønder og rådgivere
- Kommunen som eier og markedsutvikler for biogass
- Bidra til å gi bonden muskler til grønn omstilling – Husk hoveddelen av inntekta til bonden kommer fra markedet

Stortingets mål for norsk jordbrukspolitikk (innst. 251S 2016-2017)

- **a. Matsikkerhet og beredskap**
  - Sikre forbrukerne trygg mat.
  - Økt matvareberedskap.
  - God dyre- og plantehelse.
  - Satse på avl, forskning og utdanning for å øke bruken av de biologiske ressursene.
- **b. Landbruk over hele landet**
  - Sikre bruk av jord- og beiteressursene.
  - Sikre mulighetene for bosetting og sysselsetting.
  - Et mangfoldig landbruk med en variert bruksstruktur og geografisk produksjonsdeling.
  - Sikre rekrutteringen.
- **c. Økt verdiskaping**
  - Utnytte markedsbaserte produksjonsmuligheter.
  - Sikre en konkurransedyktig og kostnadseffektiv verdikjede for mat med en jevnere maktfordeling.
  - Sikre en effektiv og lønnsom utnyttelse av gårdens samlede ressurser.
  - Videreutvikle Norge som matnasjon.
  - Sikre bondens inntekter og evne til å investere i gården.
- **d. Bærekraftig landbruk med lavere utslipp av klimagasser**
  - Redusere forurensingen og utslippene av klimagasser, økt lagring av karbon og klimatilpasning.
  - Bærekraftig bruk og et sterkt vern av landbrukets areal (jordvern) og ressursgrunnlag.
  - Sikre kulturlandskapet og naturmangfoldet.
  - God dyrevelferd.